

Nr 531

Av herr **Larsson** i Hedenäset, *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 120, angående vissa frågor rörande försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 120 framlägges förslag angående vissa frågor rörande försöksverksamhet med nioårig enhetsskola. I tvenne hänseenden synes mig erinringar gentemot Kungl. Maj:ts förslag vara motiverade.

Enligt beslut vid 1953 och 1954 års riksdagar har försökskostnadsbidrag utgått till försöksdistrikten med 15 kronor per elev och år å högstadiet i stad eller köping och med 22 kronor per elev och år i landsbygdsdistrikt. Härvid har förutsatts att bestämmelserna för försökskostnadsbidrag intill utgången av budgetåret 1954/55 skulle vara av provisorisk karaktär och att intill denna tid kunna erfarenheter skulle beaktas vid utformningen av försökskostnadsbidrag i fortsättningen. Härom anförde statsutskottet i sitt utlåtande nr 8/1954, punkt 222, bl. a. följande:

Utskottet har härvid förutsatt att vid den omprövning av hithörande statsbidragsfrågor, som kommer att verkställas, behovet av att differentiera statsbidragen efter distriktens för försöksverksamhetens bedrivande varierande förutsättningar i ekonomiska och andra hänseenden upptages till förnyat övervägande med ledning av då vunna erfarenheter samt med beaktande av övriga på förevarande spørsmål inverkan omständigheter.

Som av den föreliggande propositionen framgår, har skolöverstyrelsen i sin framställning om anslag för kommande budgetår föreslagit, att i fortsättningen, i mån av Kungl. Maj:ts prövning, må kunna utgå ett förstärkt försökskostnadsbidrag till skoldistrikt, där särskilda skäl därtill föranleder, och hemställt, att ett belopp av 60 000 kronor anvisas för detta ändamål. I sin motivering härför har skolöverstyrelsen bl. a. konstaterat, att "särskilt i kommuner med svagt skatteunderlag eller i övrigt mindre tillfredsställande ekonomiska förhållanden försöksverksamheten icke sällan torde draga dryga kostnader, som endast ofullständigt täckes av författningsenligt utgående statsbidrag".

I den föreliggande propositionen har emellertid Kungl. Maj:t ej biträtt skolöverstyrelsens ifrågavarande förslag.

Då förevarande anslag första gången var föremål för riksdagsbehandling år 1953 anförde departementschefen bl. a. följande:

Vad därefter gäller försökskostnadsbidraget instämmer jag i de sakkunnigas uppfattning, att försöksdistrikten därigenom bör få kompensation för på högstadiet ökade kostnader främst i fråga om läroböcker, förbruknings- och undervisningsmateriel, skolskjutsar och inackordering.

Uppenbart måste väl i anslutning till detta departementschefens uttalande vara, att kostnadsökningen för skolskjutsar och inackordering blir betydligt större i distrikt med utpräglad glesbebyggelse och stora avstånd. Likaså torde det ej kunna undvikas, att samma blir förhållandet vid anskaffandet av läroböcker, förbruknings- och undervisningsmateriel, såväl i små skoldistrikt där mindre mängder av varje slag skall anskaffas som i distrikt där denna materiel skall utdistribueras till skolenheter belägna långt ifrån varandra. Jämväl i andra hänseenden torde dessa faktorer, distriktens storlek i fråga om å ena sidan folkmängd och å andra sidan ytvidd, inverka betydligt på försökskostnadernas storlek per elev. Härtill kommer, att i distrikt med svagt skatteunderlag varje höjning av det kommunala medelsbehovet blir ytterligt kännbar för de enskilda skattebetalarna. I den mån rena försökskostnader tillåtes orsaka ett förhöjt medelsbehov i kommunerna, kan detta befaras få mindre önskvärda konsekvenser i fråga om kommunernas intresse för att bedriva och fullfölja försöksverksamheten.

Erinras må jämväl om att då beslutet om försöksverksamhet fattades, förutsattes det vara önskvärt, att sådan verksamhet komme att bedrivas under olika geografiska och ekonomiska betingelser. Säkerligen är det — om försöksverksamheten skall kunna leda fram till en utformning av den nya skolan som gör den tillämplig under olika betingelser — angeläget att den prövas även under förhållanden, som i och för sig är mindre gynnsamma. Fråga är väl om det ej är allra viktigast, att försöksverksamhet bedrivs just i sådana kommuner, där svårigheterna är störst. Då försöksverksamheten till sist är avsedd att tjäna hela landets undervisningsväsen, måste man starkt ifrågasätta lämpligheten av att vid reglerande av statens medverkan till försökskostnaderna dessa förhållanden ej beaktas på ett tillfredsställande sätt.

Som av ovan anförda framgår har vid riksdagsbehandlingen år 1954 förutsatts, att en omprövning av frågan om differentieringsmöjligheter av förevarande statsbidrag bör företagas. Den instans, som närmast har att följa utvecklingen på detta område, skolöverstyrelsen, har även framlagt förslag till en sådan differentiering. Det måste även vara i konsekvens med statsutskottets uttalande år 1954, att riksdagen i år beslutar i enlighet med vad av skolöverstyrelsen föreslagits.

Vid 1954 års riksdag beslöts om språktillägg till folkskollärare i den egentliga folkskolan med tjänstgöring i rikets finskspråkiga bygder. För-

fattningarna härom har getts en sådan utformning, att de ej ansetts tillämpliga i fråga om lärare i dessa bygder med tjänstgöring på enhets-skolans högstadium. I anledning härav har skolöverstyrelsen i sin framställning hemställt, att språktillägg skall inom de ifrågavarande orterna få utgå till folkskollärare i 23 lönegraden och till folkskollärare med full tjänstgöring på högstadiet. Denna framställning har, såsom av propositionen framgår, tillstyrkts av statens lönenämnd. Det oaktat har Kungl. Maj:t ej biträtt förslaget i fråga.

Ett sådant beslut skulle enligt mitt förmenande leda till synnerligen orimliga och beklagliga konsekvenser. Jämlikt Kungl. Maj:ts kungörelse nr 496/54 erhåller folkskollärare, som tjänstgör på enhetsskolans högstadium, utöver sin avlöning ett dagarvode med 2 kronor 50 öre för tid under läsåret som han tjänstgör på högstadiet. En folkskollärare med tjänstgöring inom den egentliga folkskolan inom i detta sammanhang aktuella finskspråkiga trakter erhåller ett språktillägg av 600 kronor per år. Om han därjämte undervisar i engelska eller tyska i minst två veckotimmar, erhåller han ett ytterligare tillägg av 450 kronor. Sammanlagt innebär detta att en sådan folkskollärare erhåller ett lönetillägg av 1 050 kronor, eller närmare 400 kronor mera än vad en folkskollärare med tjänstgöring på enhetsskolans högstadium erhåller.

Rekryteringen av lärare i allmänhet är synnerligen besvärlig i de finskspråkiga delarna av landet. Dessa svårigheter är synnerligen accentuerade i fråga om rekrytering av lärare till enhetsskolans högstadium, framför allt vad gäller lärare med för stadiet föreskriven kompetens. Inom Hietaniemi försöksdistrikt tjänstgör sålunda innevarande läsår endast en lärare med akademisk examen. Övriga tjänster upprätthålles av folkskollärare, som av skolöverstyrelsen erhållit föreskriven dispens. Därest dessa folkskollärare i fortsättningen skall komma i åtnjutande av avlöningsförmåner, som är sämre än vad som tillkommer deras kolleger på mellanstadiet inom distriktet, liksom folkskollärare i allmänhet inom närbelägna skoldistrikt — även sådana med tjänstgöring helt eller delvis i 7:e klassen vid traditionsbundna skolor — får detta med säkerhet mindre önskvärda konsekvenser. De redan tidigare synnerligen stora rekryteringssvårigheterna får beräknas bli ännu större. Detta kan näppe-ligen undvikas gå ut över försöksverksamheten som sådan och bli en belastning för densamma. Det måste även medföra svårigheter i framtiden för de elever det närmast här gäller.

Med stöd av ovan anförda får jag hemställa,

att riksdagen i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 120 må, utöver vad i propositionen föreslagits, besluta

dels att anvisa ett förslagsanslag av 60 000 kronor att efter Kungl. Maj:ts prövning fördelas som förstärkt försökskostnadsbidrag till försöksdistrikt, där detta med hänsyn till ett svagt skatteunderlag, långa avstånd eller andra liknande förhållanden prövas skäligt,

dels ock att språktillägg må utgå till folkskollärare i 23 lönegraden och till folkskollärare med full tjänstgöring på högstadiet i försöksdistrikt beläget inom rikets finskspråkiga bygder.

Stockholm den 18 mars 1955

Harald Larsson
i Hedenäset